

Тақриз
ба автореферати рисолаи номзодии Бобомаллаев Илҳомҷон Ҷанобович
таҳти унвони «Таҳаввули назми муосири тоҷикӣ дар солҳои 50-70-уми
асри ХХ (дар мисоли осори Аминҷон Шукӯҳӣ)»

Адабиёти тоҷик пас аз Инқилоби Октябр зина ба зина рушд намуда, рӯйи майдони суҳан чеҳраҳои саршиноси назму наср бо ҷакидаҳои хомашон пайваста намоён гардиданд. Дар ин давра озодии суҳан, шиноҳти ҷомеаи Ватанпарвар тараннуми ишқи пок, васфи табиати бихиштосо аз ҷониби шоирону нависандагон тамоман аз диди нав ба риштаи эҷод ҷашида шуданд. Мусаллам аст, ки дар илми адабиётшиносии тоҷик эҷодиёти то солҳои 90-уми асри гузаштаре «Адабиёти Шӯравӣ» ном мебуданд. Баъдтар, яъне пас аз пош хӯрдани Иттиҳоди Шӯравӣ ва солҳои аввали соҳибистиқлолии кишвар адабиёти ин давра унвони «Адабиёти муосир»-ро гирифт, ки феълан новобаста аз ворид гардидани қарни нав адабиёти тоҷик таҳти ҳамин ном мавриди истифодаи қоршиносон қарор дорад. Аммо муҳаққиқони соҳа вобаста ба мазмуну мӯҳтавои асарҳо эҷодиёти адибони муосирро ба давраҳои муайян тақсим намуда, таҳлилу баррасӣ менамоянд.

Диссертатсияи номзодии мавриди назар низ аз зумраи ҷунин тадқиқотҳоест, ки таҳаввулоти давраи муайяни назми муосир – солҳои 50-70-уми қарни ХХ-ро фаро гирифтааст. Бобомаллаев Илҳомҷон Ҷанобович барои дақиқан омӯхтани мавзӯи ҳеш ва мушаххас намудани мақсаду ҳадафҳои илмиаш асоси қор осори шоир, нависанда ва драматурги машҳури солҳои 50-70 устод Аминҷон Шукӯҳиро интиҳоб намудааст, ки хеле мақсаднок мебошад.

Аз фишурдаи қор аён аст, ки диссертатсия аз муқаддима, се боб бо фаслҳои хошон ва хулосаву рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат мебошад.

Дар муқаддимаи автореферат аҳамияти таҳқиқи мавзӯ, дараҷаи омӯзиш, аҳамияти назарӣ ва амалии диссертатсия, методологияи таҳқиқ навғониҳои илмии рисола ба таври аниқу дақиқ шарҳ ёфтаанд. Инҷунин, унвонҷӯ дар қисмати муқаддимаи қор нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодшавандаро ба 10 қисмат ҷудо намуда, хубу ботафсил шарҳ додааст. Маълум аст, ки муаллиф ҳадаф ва мақсадҳои дар пешгузошташро дар муқаддимаи қор асоснок баён намудааст.

Боби аввал «Хусусиятҳои нав касб қардани назми солҳои 50-70-уми асри ХХ» унвон дошта, аз ду фасл иборат мебошад. Дар фасли аввали боби аввал, ки «Қувват гирифтани лирикаи тасвирӣ дар назми муосири тоҷик» номгузорӣ шудааст, унвонҷӯ бештар ба эҷодиёти шоирони ҳамқарни Аминҷон Шукӯҳӣ, аз қабиле Мирзо Турсунзода, Боқӣ Раҳимзода, Ғаффор Мирзо, Муъмин Қаноат таъя намуда, собит менамояд, ки дар назми ин давра манзаранигорӣ ва тасвири ашё нисбат ба эҷодиёти шоирони классик воқеӣ сурат гирифтааст. Диссертант дар қисмати поёни фасл бо истифодаи намунаи шеърҳои Аминҷон Шукӯҳӣ мӯътақид мешавад, ки истифодаи манзараву ашё нисбат ба шоирони фавқуззикр

дар ашъори А.Шукӯҳӣ тамоман аз нигоҳи нав баҳогузорӣ шудаанд. Барои мисол ӯ чунин баён намудааст: *«Дар ашъори тасвири солҳои ҳафтод эҷодкардаи шоир манзара ва ашъо тасвир беиштар мавқеъ пайдо карда, муроди аслии шоир дар заминаи чунин унсурҳо баён меёбанд. Шеърҳои «Сабр кун, эй гули бодом!», «Боғбонро мепарастам», «Дар кӯчабоғи ишқ», «Як зарра барф», «Барғҳои тиллоӣ» аз ҳамин қабил буда, дар ин миён «Барғҳои тиллоӣ» махсусан қобили таваҷҷуҳ аст. Аз унвони шеър пайдост, ки барғҳои зард ба тилло шабоҳат ёфтаанд. Агарчи ранги зард ва барғҳои сабзи дар фарҷом ба зардӣ табдилёфта дар адабиёти тоҷик рамзи хотимаи зиндагӣ ва нотавонӣ заифианд, дар ин шеър ба сифати образи ҷовидонагии табиату ҳаёт шудаанд. Ба таъбири дигар, шоир ба ин образи шеърӣ ва рамзи суннатии тасвир тобиши тозаи маъноӣ додааст» (автореферат с.12).*

Фасли дуюми боби якум **«Сифатҳои нав касб кардани шеъри тоҷикӣ дар солҳои 50-70-ум»** унвон гирифтааст. Унвончӯ дар ин қисмат бо далелҳои асоснок зикр мекунад, ки аз солҳои 50-ум сар карда дар осори шоирони давр мушаххаснависӣ ва рӯй овардан ба ҳаёти воқеӣ ва талаботи мардум оғоз гардидааст. Манзури муҳаққиқи чавон ба таври ихтиёрӣ бо мурур дур шудани адибон аз тавсифҳои барзиёди ҳукумати Шӯравӣ ва рӯй овардан ба мавзӯҳои ҳаётан муҳими иҷтимоӣ мебошад. Дар ин фасли диссертатсия таҳаввулоти гуногуни назми муосир – сохтору шакл, мавзӯю мундариҷа, забону услуб, тарзи бинишу инъикос, корбурди воситаҳои тасвири бадеӣ, ки унвончӯ онҳоро дар такя ба осори илмӣ-таҳқиқотии адабиётшиносони тоҷик, аз қабил М. Шакурӣ, Х. Шарифов, А. Сатторзода, Ю. Акбарзода, А. Ҳакимов муайян намудааст, хеле мохирона ва то андозае воқеъбинона мавриди таҳлилу баррасӣ қарор додааст.

Бобомаллаев И. боби дуюми диссертатсияро **«Аминҷон Шукӯҳӣ ва мақоми ӯ дар назми солҳои 50-70-уми асри ХХ»** номгузорӣ карда, зимни таҳқиқ онро ба се фасли алоҳида чудо намудааст. Дар фасли аввали ин боб, ки муаллиф онро **«Зиндагинома ва мероси адабии Аминҷон Шукӯҳӣ»** ном ниҳодааст, оид ба рӯзгору осори адиб, таъсири муҳит ба эҷодиёти вай батафсил маълумот додааст. Бояд гуфт, ки мавқеи унвончӯ дар ин қисмати кор хеле назаррас мебошад. Зеро ӯ барои пурра омӯхтани зиндагиномаи шоир ба ғайр аз сарчашмаҳои илмиву адабӣ бо наздикону пайвандони вай ҳамсӯҳбат гардида, андешаҳои онҳоро низ дар диссертатсияш ҷой додааст. Инчунин, муаллифи диссертатсия дар ин фасл тамоми мероси адабии шоирро дастрас ва бархе аз онҳоро истифодаву таҳлил намудааст.

Фасли дуюми боби дуюм – **«Мавзӯ ва мундариҷаи ашъори Аминҷон Шукӯҳӣ»** унвон дода шудааст, ки Бобомаллаев И. дар ин қисмати кораш дар такя ба осори пурғановати шоир паҳлӯҳои мухталифи мазмуни ашъори шоирро таҳлилу натиҷагирӣ намудааст. Баъди мутолиаи муқоисаҳои ашъори шоир бо дигар шоирони муосир муҳаққиқ чунин ибрази назар намудааст: *«Мавзӯи ашъори А. Шукӯҳӣ пурдомана буда, ба тасвири паҳлӯҳои гуногуни зиндагӣ, ормонҳои инсонӣ, асрори табиат, худшиносӣ худогоҳии миллӣ, ҳифозати арзишҳои адабӣ таърихӣ ва ғайра бахшида шудаанд. Дар ин фасл таҳлилу таҳқиқ дар пояи муҳимтарин мавзӯҳо – Ватан ва ватандӯстӣ, сулҳу*

амният, ситошии модар, панду ахлоқ ва шиқу муҳаббат сурат гирифтааст» (сах. 16).

Унвонҷӯ фасли сеюми боби дуюмро «**Чустучӯҳои эҷодӣ ва навпардозӣ дар ашъори Аминҷон Шукӯҳӣ**», унвон гузошта, дар ин фасл бо овардани мисолҳои мушаххас навгонии эҷодиро дар ашъори А.Шукӯҳӣ таҳлил намудааст. Зимни таҳқиқ муаллиф дарк намудааст, ки дар зимни навоарӣ дар сабку услуб ва гуногунрангии эҷодиёташ Аминҷон Шукӯҳӣ аз устодони назми классики муосир илҳом гирифтааст. Ҳатто бо истинод дарҷ мекунад, ки: «*А. Шукӯҳӣ ашъораи ро ҳаргиз аз дурдона ва чакидаҳои Саъдию Сайидо афзун надоништа, балки бар ғазалиёти ин шоирони воломақом мухаммас гуфтанаи ро эҳтиром нисбат ба эҷодиёти онҳо арзёбӣ кардааст*» (сах. 18).

Боби сеюми диссертатсияи номзатии Бобамаллаев И. **Боби сеюми рисола «Хусусиятҳои услубию бадеии ашъори Аминҷон Шукӯҳӣ»** ном дошта он ҳам аз ду фасл – «**Вижагиҳои услубии лирикаии Аминҷон Шукӯҳӣ**» ва «**Амиқрафти тасвири бадеӣ ва корбурди санъатҳои адабӣ дар ашъори Аминҷон Шукӯҳӣ**» иборат мебошад. Дар фасли аввал вижагиҳои шеърӣ шоирро дар муқоиса бо дигар шоирони ҳамон давра таҳлил намуда, инчунин ибраз менамояд, ки А.Шукӯҳӣ ҳамчун шоири маҳбуби халқ дар радифи асарҳои шиғоҳӣ низ шеърҳои зиёде эҷод намудааст.

Воқеан олимони фолклоршинос зимни экспедитсияҳои майдонӣ рубоииҳои зиёдеро, ки махсус маҳсули эҷоди А.Шукӯҳӣ мебошанд, ҳамчун моли халқ гирдоварӣ намудаанд, ки то ҳол дар ганҷинаи фолклори Институти забон ва адабиёти ба номи Абӯабдулло Рӯдакии АМИТ маҳфуз мебошанд. Ин аз он далолат мекунад, ки шоир миёни халқ маҳбубияти хоса дошта шеърҳои ӯ дар забони мардум пайваста истифода мешаванд, ки ин нуқтаро ҳам муаллифи диссертатсия низ ишора намудааст.

Фасли сеюми диссертатсия ба бадеияти ашъори шоир бахшида шуда, муаллиф бо овардани мисолҳои фаровон ҷанбаҳои бадеӣ ва истифодаи санъатҳои адабиро дар ашъори шоир воқеъбинона баррасӣ намудааст. Муаллиф дар ин қисмат чунин қайд менамояд: «*Дар ашъори А. Шукӯҳӣ маҷоз, таибеҳ, истиора, киноя, тавсиф, тамсил, таҷнис, таиҳис, талмеҳ, тазоду муқобила, ирсоли масал, муболиға, рӯҷӯи лирикӣ, суолу ҷавоб, тақрор санъатҳои бадеии зиёд истифодаи шаванда буда, аксаран бидуни ихтиёр ва гоҳо бо нияти хоссаи шоир барои тақвияти фикр, обуранги бадеӣ ва тасвири барҷаста мавриди корбаст қарор гирифтаанд*» (сах. 23).

Ниҳоят дар қисмати охир муаллиф дар 7 банд хулосабарорӣ намуда, навгонии ва қиммати илмии диссертатсияи ашъоро дақиқ намудааст, ки воқеан мутобиқи талаботи илми муосир мебошад.

Аз иқтибосу мулоҳизаҳо ва муқоисаву таҳлилҳои унвонҷӯ бармеояд, ки ӯ доир ба мавзӯ, дараҷаи омӯзиши он ва пажӯҳишҳои донишмандони ин соҳа маълумоту дониши кофӣ дорад. Диссертант дар ҳар маврид бо факту далел сухан меронад ва кӯшиш мекунад, нисбати он масъалаҳо, ки дигар олимони баҳс кардаанд, фикри худро холисона баён намояд ва дар ин ҷабҳа ноил мешавад.

Аз матни фишурда бармеояд, ки диссертатсия дар сатҳи баланди илмӣ навишта шудааст. Дар автореферат дар қатори муваффақиятҳои зиёд баъзе камбудҳои ҷузъӣ низ ба назар мерасанд, ки ишораи баъзе аз онҳоро ба манфиати кор меҳисобем:

1. Аз фишурдаи диссертатсия маълум аст, ки усулҳои мушоҳидаву мусоҳиба дар рафти таълифи он фаровон истифода шудааст. Аммо дар қисмати «асосҳои назарӣ ва методологии таҳқиқ»-и муқаддимаи кор усулҳои фавқуззир номбар нашудаанд (сах.9).

2. Дар матни фишурда баъзан ғалатҳои имлоиву техникӣ низ роҳ ёфтаанд. Масалан дар саҳифаи 14 дар унвони боби дуюм ду маротиба калимаи «дар» истифода шудааст.

Эродҳои дар автореферат ҷойдошта ҷузъӣ буда, қимати илмии онро кам намекунанд. Дар маҷмӯъ диссертатсияи Бобомаллаев Илҳомҷон Ҷанобович таҳти унвони «Таҳаввули назми муосири тоҷикӣ дар солҳои 50-70-уми асри ХХ (дар мисоли осори Аминҷон Шукӯҳӣ)» кори анҷомёфта буда, ба талаботи рисолаҳои номзодии КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ аст. Муаллифи диссертатсия барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.01 – Адабиёти тоҷик сазовор мебошад.

**Номзоди илмҳои филологӣ,
муовини директор оид ба корҳои илмӣ
Муассисаи давлатии
Пажӯҳишгоҳи илмӣ-тадқиқотии
фарҳанг ва иттилооти
Вазорати фарҳанги
Ҷумҳурии Тоҷикистон**

Аминов А.Х.

**Суроға: 734018, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, кӯчаи Н. Қарабоев 17.
Тел: +(992) 934-62-63-46, +(992) 907-62-63-46
E-mail: raboni_81@mail.ru**

Имзои Аминов Абулфатоҳро тасдиқ мекунам:

**Нозири кадрҳои Пажӯҳишгоҳи
илмӣ-тадқиқотии фарҳанг ва иттилоот**

Раджабова А.К.

**Суроға: 734018, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, кӯчаи Н. Қарабоев 17.
Тел: +(992) 233-58-84, +(992) 915-05-83-53
E-mail: vfarhang98gmail.com**

21.12.2020.